

Pilsonības un migrācijas
lietu pārvalde

DARBASPĒKA IZTRŪKUMA UN DARBASPĒKA MIGRĀCIJAS NEPIECIEŠAMĪBAS LATVIJĀ NO TREŠAJĀM VALSTĪM NOTEIKŠANA

MAZA APJOMA IZPĒTES DARBS

Rīga, 2015.gada maijs

Ar Eiropas Savienības Padomes 2008.gada 14.maija lēmumu Nr.2008/381/EK izveidots Eiropas migrācijas tīkls, kura mērķis ir pildīt Eiropas Savienības un dalībvalstu institūciju informācijas vajadzības, sniedzot aktuālu, objektīvu, uzticamu un salīdzināmu informāciju par migrācijas un patvēruma jomu, tādā veidā atbalstot Eiropas Savienības politikas veidošanu minētajās jomās. Eiropas migrācijas tīklu izmanto arī, lai sabiedrībai nodrošinātu informāciju par šiem jautājumiem.

Eiropas migrācijas tīklu veido Eiropas Komisija un dalībvalstu nozīmēti kontaktpunkti. Katrs kontaktpunkts izveido valsts migrācijas tīklu.

Katrs valsts kontaktpunkts sagatavo izpētes darbus, kuru tēmas ir noteiktas attiecīgā gada darba programmā. Izpētes darbu tēmas ir saistītas ar trešo valstu valstspiederīgo migrācijas jomu.

Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Kontakti:

Čiekurkalna 1.līnija 1, k-3,
Rīga, Latvija, LV-1026
Tālrunis: +371 67219492
Fakss: +371 67219431
E-pasts: emn@pmlp.gov.lv
Tīmeklis: www.emn.lv

Darba autori:

Normunds Ozols, Ekonomikas ministrijas Ekonomiskās attīstības un darba tirgus prognozēšanas nodaļas vadītājs
Gundars Ignats, Labklājības ministrijas Darba tirgus politikas departamenta vecākais eksperts
Ilze Siliņa-Osmāne, Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkta eksperte

Recenzents:

Ilze Briede, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Migrācijas nodaļas vadītāja

Projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autoru uzskatus, un Eiropas Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

Projektu līdzfinansē Eiropas Savienība

DEFINĪCIJAS

'Cirkulārā migrācija' ir atkārtota personas likumīgā migrācija divās vai vairākās valstīs. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Līgumdarbinieks migrants' ir persona, kura strādā ne savā valstī, saskaņā ar līguma noteikumiem, kuri nosaka darba attiecību un migranta konkrētā ieņemamā amata ierobežojumus. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Ekonomiskā migrācija' ir migrācija, kuras iemesli ir galvenokārt ekonomiska rakstura vai kura notiek iztikas līdzekļu palielināšanas nolūkos. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Darbaņēmējs' ir darbinieks, kuram ir skaidri vai netieši izteikts darba līgums, saskaņā ar, kuru tas saņem pamata atlīdzību, kura nav tieši atkarīga no tās organizācijas ieņēmumiem, kurā tas strādā. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Darba devējs' ir jebkura fiziska vai juridiska persona, tostarp pagaidu darba aģentūras, kurās vai kuru vadībā un/vai uzraudzībā notiek nodarbinātība. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Nodarbinātība' tiek definēta kā tādu darbību veikšana, kas ietver jebkādu strādāšanas vai darba veidu, kuru regulē valsts normatīvie akti vai kas notiek saskaņā ar pieņemtu praksi, un kas notiek darba devēja vadībā un/vai uzraudzībā. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Imigrācijas kvota' tiek definēta kā valstij vai valsts noteikta kvota, parasti darbaspēka migrācijas un imigrantu iebraukšanas nolūkiem. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Uzņēmuma ietvaros pārcelts darbinieks' ir trešās valsts pilsonis, kam piemēro pagaidu norīkojumu no uzņēmuma, kas izveidots ārpus dalībvalsts teritorijas, un ar kuru trešās valsts pilsoni saista darba līgums, uz struktūrvienību, kas pieder minētajam uzņēmumam vai tai pašai uzņēmumu grupai, un kas ir izveidots šajā teritorijā. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'ES iekšējā mobilitāte' ir personu (ES pilsoņu vai likumīgi uzturošos trešo valstu pilsoņu) rīcība, kurai tie izmanto savas tiesības pārvietoties no vienas ES dalībvalsts uz citu. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Darba tirgus tests' metode, kuras mērķis ir nodrošināt, ka darba ņēmēji migranti tiek pieņemti darbā tikai pēc tam, kad darba devēji ir nesekmīgi mēģinājuši atrast darbiniekus valstī, ES pilsoņu (ES dalībvalstīs šis termins ietver arī EEZ darbiniekus) vai likumīgi uzturošos trešo valstu pilsoņu, kuriem ir pieeja darba tirgum saskaņā ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem, vidū. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Darbaspēka migrācija' ir personu pārvietošanās nodarbinātības nolūkos no vienas valsts uz citu, vai arī savas uzturēšanās valsts robežās. (Avots: EMT vārdnīca V3)

'Darbaspēka iztrūkums' ir kvalificētu kandidātu, kurus varētu pieņemt darbā, nepietiekamība vai trūkums (ekonomikā vai valstī) ("Collins" vārdnīca)

‘Mobilitātes partnerība’ ir uz politiskām deklarācijām balstīta brīvprātīga sadarbības vienošanās, kas veido divpusēju ietvaru dialogam un praktiskai sadarbībai abām pusēm būtisku migrācijas un mobilitātes jautājumu risināšanai galvenokārt ar ES kaimiņvalstīm, tostarp par īstermiņa un ilgtermiņa mobilitāti. (Avots: EMT vārdnīca V3)

‘Profesija’ tiek definēta kā tādu amatu kopums, kuru galvenos uzdevumus un pienākumus raksturo augsta līdzības pakāpe. (Avots: EMT vārdnīca V3)

‘Sociālie partneri’ darba devēju asociācijas un arodbiedrības, kas veido sociālā dialoga divas puses (Avots: Eiropas Kvalitātes nodrošināšana profesionālās izglītības un apmācības jomā (EQAVET); Eiropas Komisijas vārdnīca¹)

‘Sezonas strādnieks’ ir trešās valsts pilsonis, kurš saglabā savu pamata dzīvesvietu trešajā valstī un likumīgi un īslaicīgi uzturas dalībvalsts teritorijā, veicot darbības, kas atkarīgas no gadalaiku maiņas, saskaņā ar vienu vai vairākiem darba līgumiem, kas noslēgti uz noteiktu laiku tieši starp minēto trešās valsts pilsoni un darba devēju minētajā dalībvalstī. (Avots: EMT vārdnīca V3)

‘Prasmju iztrūkums’ ir konkrētu prasmju nepietiekamība darba tirgū. Prasmju iztrūkums var būt ciklisks un strukturāls. No vienas puses, iztrūkums ir parasta parādība straujas ekonomiskās izaugsmes laikā, kad bezdarba līmenis ir zems un pieejamo darbinieku skaits sarucis līdz minimumam. Tomēr šāda veida iztrūkums parasti cikla gaitā tiek pārvarēts. No otras puses, dažas strukturālās izmaiņas, piemēram, jaunu tehnoloģiju ieviešana, var paaugstināt pieprasījumu pēc konkrētām prasmēm, kuras tūlītēji darba tirgū var nebūt pieejamas, radot prasmju iztrūkumu pat augsta bezdarba apstākļos. Faktiski, liels bezdarbnieku skaits nebūt negarantē to, ka darba devēji atradīs personas ar nepieciešamajām iemaņām vakanču aizpildīšanai. (Avots: ESAO)

‘Sociālais dempings’ ir prakse saskaņā ar, kuru darbiniekiem tiek nodrošināta samaksa un/vai darba un dzīves apstākļi, kas ir daudz zemāki par to, kas attiecīgajā darba tirgū noteikti ar likumu vai kolektīvajiem līgumiem, vai pastāv citādi. (Avots: EMT vārdnīca V3)

KOPSAVILKUMS

Maza apjoma izpētes darbs „*Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana*” aptver likumīgās migrācijas jomu, kurā tiek raksturota darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas jomas savstarpējā saikne.

Maza apjoma izpētes darba mērķis ir sniegt pārskatu par jau esošajām metodēm, lai noteiktu darbaspēka iztrūkumu un noteiktu darbaspēka migrācijas nepieciešamību. Tāpat arī izpētes darbā tiek novērtēta darbaspēka migrācijas ietekme uz Latvijas darba tirgus pārraudzības pasākumiem un šim nolūkam pielietotajiem līdzekļiem.

Būtiski ir norādīt, ka maza apjoma izpētes darbs aptver visus trešo valstu pilsoņu prasmju un kvalifikāciju līmeņus un neaprobežojas tikai ar augsti kvalificētiem un kvalificētiem trešo valstu pilsoņiem.

¹ Pieejams: <http://www.eqavet.eu/qa/gns/glossary/s/social-partners.aspx>

1.sadaļā tiek sniegts pārskats par Latvijas darbaspēka migrācijas politiku un jaunākajām publiskajām un politiskajām diskusijām par darbaspēka migrāciju. Šobrīd Latvijā ieceļošanas un uzturēšanās noteikumi trešo valstu nodarbinātajiem nav atkarīgi no tā, vai attiecīgajā profesijā ir prognozēts darbaspēka iztrūkums. Ja darba devējs vēlas uzaicināt darbā trešās valsts pilsoni, viņam ir jāveic darba tirgus tests Nodarbinātības valsts aģentūrā jāreģistrē brīva darba vieta, uz kuru mēneša laikā ir tiesības pieteikties Latvijā un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kā arī Latvijā pastāvīgi dzīvojošajiem trešo valstu pilsoņiem.

Latvijā trešo valstu pilsoņu uzņemšanai, netiek piemērotas ne kvotu, ne punktu sistēmas.

Ņemot vērā iedzīvotāju skaita samazināšanos Latvijā, Ekonomikas ministrijas veiktās prognozes liecina, ka sākot jau ar 2017./2018.gadu var veidoties izteikts darbaspēka iztrūkums, kas var kavēt ekonomikas izaugsmes mērķu sasniegšanu. Līdz ar to migrācijas politikai turpmākajos gados būs nozīmīga loma demogrāfijas tendenču negatīvās ietekmes uz Latvijas darba tirgu mazināšanā.

2.sadaļā tiek sniegta informācija par saikni starp identificēto darbaspēka iztrūkumu un darbaspēka migrācijas politiku. Šī sadaļa satur pārskatu par darbaspēka un prasmju iztrūkuma identificēšanas metodēm un to vai tiek paredzēta darbaspēka migrācijas nepieciešamība. Sadaļā tiek sniegta aktuālo vidējo un ilgtermiņa prognožu rezultātu analīze, kas liecina, ka aizvien straujāk pieaugs pieprasījums pēc augstākas kvalifikācijas speciālistiem. Augošo pieprasījumu noteiks darbaspēka pieaugums apstrādes rūpniecībā un pakalpojumu nozarēs, īpaši komercpakalpojumos. Būtiskākais pieprasījuma pieaugums paredzams pēc zinātnes un inženierzinātņu, kā arī informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas speciālistiem, kas var radīt atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka iztrūkumu darba tirgū.

Sadaļā tiek skaidrots, kā tiek noteikti un klasificēti profesiju ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu saraksti, kā arī vai Latvijā praksē nodala dažādus nepietiekamības veidus (piemēram, pašreizējā nepietiekamība pret ilgtermiņa, īslaicīga nepietiekamība pret pastāvīgu). Latvijā tiek veiktas īstermiņa, vidējā un ilgtermiņa darba tirgus prognozes. Īstermiņa darba tirgus prognozes sagatavo Nodarbinātības valsts aģentūra, bet vidēja un ilgtermiņa prognozes veic Ekonomikas ministrija. Prognožu rezultāti tiek izmantoti darba tirgus politikas izstrādē, augstākās izglītības budžeta vietu sadalījumā un bezdarbnieku apmācību programmu noteikšanā.

Sadaļā tiek raksturota sociālo partneru un citu iesaistīto pušu loma un to, vai pastāv kādi formāli mehānismi sociālo partneru konsultēšanai/iesaistīšanai darbaspēka iztrūkuma un sagaidāmās darbaspēka migrācijas vajadzības noteikšanā. Sociālie partneri (tai skaitā nozaru asociācijas), valsts institūcijas un pašvaldības pārstāvošās organizācijas tiek iesaistītas Labklājības ministrijas izveidotajā un vadītajā komisijas darbībā, kuras uzdevums ir noteikt apmācību, izglītības programmu, profesiju un sociālo un profesionālo pamatprasmju jomas, kurās ir jāveic apmācības bezdarbniekiem, darba meklētājiem un personām, kuras ir pakļautas bezdarba riskam.

3.sadaļā ir sniegta informācija par darbaspēka migrācijas ietekmes uz profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu pārraudzību Latvijā. Latvijā netiek veikta darbaspēka migrācijas ietekmes izvērtēšana uz darbaspēka tirgu, jo Latvijā nav liels trešo valstu nodarbināto skaits. 2014.gadā Latvijā, saistībā ar nodarbinātību uzturējās 2966² trešo valstu pilsoņi. Jānorāda, ka sociālie partneri un citas ieinteresētās institūcijas aktīvi piedalās migrācijas politikas izstrādē, sniedzot priekšlikumus gan politikas dokumentu izstrādes gaitā, gan apspriežot normatīvo dokumentu projektus, kas saistīti ar trešo valstu pilsoņu uzņemšanu nodarbinātības nolūkā. Sociālie partneri tiek iesaistīti jaunu normatīvo aktu vai to grozījumu izstrādes darba grupās.

² Datu avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Šajā sadaļā ir sniegti statistikas dati par izvēlētās profesijās nodarbināto skaitu un aplēsto neaizpildīto vakanču skaitu galvenajās profesijās ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu, kas ietvertas profesiju ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu sarakstos, kā arī sniegta statistika par prognozēto darbaspēka iztrūkumu īstermiņā un ilgtermiņā.

Latvijā darba devēju pieteiktās brīvās darba vietas visvairāk koncentrējas Rīgas reģionā. Līdzīgi kā iepriekšējos gados lielāks pieprasījums 2014.gadā ir bijis pēc mazkvalificēta darbaspēka, kas ir skaidrojams ar augsto rotāciju zemāk apmaksātajās darba vietās, ko rada darba vietu kvalitāte (ilgas darba stundas, neapmierinoši darba apstākļi un citi nosacījumi). Īstermiņa, vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes liecina, ka pieaugs pieprasījums pēc augstākas kvalifikācijas speciālistiem, galvenokārt zinātņu un inženieru tehnoloģiju jomā.

1.VALSTS DARBASPĒKA MIGRĀCIJAS POLITIKAS UN JAUNĀKO PUBLISKO UN POLITIKAS DEBAŠU PAR DARBASPĒKU MIGRĀCIJU VISPĀRĪGS PĀRSKATS

1.1.Īss Latvijas valsts darbaspēka migrācijas politikas apraksts.

Ieceļošanas un uzturēšanās noteikumi trešo valstu nodarbinātajiem Latvijā šobrīd nav atkarīgi no tā, vai attiecīgajā profesijā ir konstatēts darbaspēka iztrūkums. Darbaspēka imigrācijas nosacījumi ir balstīti galvenokārt uz Eiropas Kopienas priekšrocības principa ievērošanu, tas ir, ja darba devējs vēlas uzaicināt darbā trešās valsts pilsoni, viņam Nodarbinātības valsts aģentūrā jāreģistrē brīva darba vieta, uz kuru mēneša laikā ir tiesības pieteikties Latvijas un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kā arī Latvijā pastāvīgi dzīvojošajiem trešo valstu pilsoņiem. Ir atsevišķas profesijas, uz kurām netiek attiecināta šī prasība, bet šo profesiju saraksts nav saistīts ar darbaspēka trūkumu tajās, jo tās galvenokārt ir profesijas, kas saistītas ar augstas kvalifikācijas nodarbināto (skolotāji, personas, kas pieprasa ES zilo karti), sporta nozarē nodarbināto (sportisti, treneri) un kultūras nozarē nodarbināto (radošo profesiju pārstāvji) uzaicināšanu. Darba tirgus pārbaude netiek piemērota arī tiem nodarbinātajiem, kas ieceļo saistībā ar uzņēmuma līguma izpildi.

Latvija nepiemēro ne kvotu sistēmu, ne punktu sistēmu trešo valstu pilsoņu uzņemšanā. Netiek ierobežota arī strādājošo uzņemšana atkarībā no nozares vai no kvalifikācijas, tomēr normatīvajos aktos ir iekļauts nosacījums, kas zemas kvalifikācijas strādājošo uzņemšanu padara neekonomisku, tas ir, prasība nodrošināt strādājošajam – trešās valsts pilsonim - darba samaksu vismaz valstī aprēķinātās vidējās darba samaksas līmenī.

Iedzīvotāju skaits Latvijā kopš 90-to gadu sākuma ir samazinājies par vienu ceturto daļu, turklāt saskaņā ar Ekonomikas ministrijas demogrāfiskajām prognozēm, tas turpinās samazināties arī vidējā un ilgtermiņā. Iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošanās tendences ir atstājušas būtisku ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu, paredzams, ka jau sākot ar 2017./2018. gadu Latvijā var veidoties izteikts darbaspēka iztrūkums, kas var kavēt ekonomikas izaugsmes mērķu sasniegšanu. Ņemot vērā to, migrācijas politikai turpmākajos gados būs nozīmīga loma, lai mazinātu demogrāfijas tendenču negatīvo ietekmi uz Latvijas darba tirgu un paredzētu selektīvu imigrācijas mehānismu izveidi, kas ilgtermiņā nodrošinātu ātru un efektīvu darba tirgus nepilnību novēršanu. Jāatzīmē, ka trešo valstu pilsoņu imigrācija nav vienīgais līdzeklis darbaspēka iztrūkuma risināšanai, jo politikas veidotāji pievērš uzmanību Latvijas valstspiederīgo reemigrācijas veicināšanai, izglītības sistēmas pilnveidošanai un darbaspēka pārkvalificēšanai.

1.2. Īss nesen notikušu publisku un politikas debašu apraksts darbaspēka migrācijas jomā

Atsevišķu ekonomikas nozaru darba devēju un ārvalstu investoru vidū ir notikušas diskusijas, kurās ir akcentēts izglītota un kvalificēta darbaspēka iztrūkums. Investori norāda, ka viens no valdības izaicinājumiem būs imigrācijas politikas un izglītības jautājumu sakārtošana.³

2015.gada 19. un 20.martā notika Latvijas kontaktpunkta rīkotā Eiropas migrācijas tīkla ikgadējā konference "Talantīgo imigrantu ilgtspējīga piesaistīšana Eiropas Savienībai". Konferencē notika diskusijas: par globālajiem izaicinājumiem talantu piesaistē; Eiropas Savienības gatavību piesaistīt talantīgos imigrantus, konkurējot ar citām valstīm; Eiropas Savienības un dalībvalstu īstenoto politiku talantu piesaistei; uzņemošās kultūras nozīmi talantīgo imigrantu noturēšanā Eiropas Savienībā, kā arī par to, kā talantīgo imigrantu pārvietošanās ietekmē viņu izcelsmes valstis. Latvijas uzņēmumu grupas *HansaMatrix* pārstāvis norādīja, ka valstīm ir jāapzina iekšējie jau pieejamie darba tirgus resursi, kas iekļauj sevī arī ārvalstu studentus un jāiegulda līdzekļi gan viņu, gan Latvijas iedzīvotāju izglītošanā. Valstīm ir jāveido tāda izglītības sistēma, lai būtu iespējams atklāt talantīgos skolniekus skolā un stimulēt viņu prasmes un izglītošanos arī pēc skolas beigšanas. Valstī ir jāveido labi attīstīta uzņēmējdarbības kultūra un jauniešiem izgudrotājiem, tai skaitā, imigrantiem ir jābūt pieejamiem finanšu resursiem.

Šobrīd tiek strādāts pie Imigrācijas politikas koncepcijas projekta izstrādes un viens no elementiem, par kura iekļaušanu koncepcijas projektā tiek diskutēts, ir to profesiju, kurās konstatēts darbaspēka iztrūkums, saraksta izstrāde, lai šajās profesijās uzaicinātajiem trešo valstu pilsoņiem varētu piemērot īsāku termiņu darba tirgus testa veikšanai (šobrīd Imigrācijas likums⁴ un tam pakārtotie Ministru kabineta noteikumi nosaka, ka trešās valsts pilsonim piemēro viena mēneša darba tirgus testa periodu, kura laikā brīvajai darbavietai jābūt pieejamai Latvijā un citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem un pastāvīgajiem iedzīvotājiem).

2.PĀRSKATS PAR ESOŠĀS UN NĀKOTNES DARBASPĒKA UN PRASMJU NEPIETIEKAMĪBAS IDENTIFICĒŠANAI UN DARBASPĒKA MIGRĀCIJAS VAJADZĪBAS PAREDZĒŠANAI IZMANTOTAJIEM INSTRUMENTIEM

2.1.Darbaspēka nepietiekamības definīcija un klasifikācija

Latvijā izšķir:

1) Īstermiņa darbaspēka iztrūkuma prognozes;

Īstermiņa darbaspēka nepietiekamība tiek analizēta īstermiņa darbaspēka prognozēšanas procesa ietvaros. Nodarbinātības valsts aģentūra, divas reizes gadā sagatavo ziņojumu par darba tirgus pārpildi un nepietiekamību.

2) vidēja un ilgtermiņa darbaspēka iztrūkuma prognozes.

Ekonomikas ministrija reizi gadā sagatavo *Informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*⁵, kas tiek apstiprināts Ministru kabinetā. Informatīvajā ziņojumā ir norādītas jomas, kurās vidējā un ilgtermiņā var veidoties darbaspēka iztrūkums.

Darbaspēka nepietiekamības klasifikācija likumdošanā nav noteikta. **Īstermiņa prognozēšanas** uzdevums ir definēts Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā⁶. Detalizēta kārtība ir noteikta Nodarbinātības valsts aģentūras iekšējos dokumentos.

³ Investorus Latvijā visvairāk uztrauc birokrātija, korupcija un kvalificēta darbaspēka trūkums. Pieejams: <http://www.lawin.com/lv/zinas/pasakumi/investorus-latvija-visvairak-uztrauc-birokratija-korupcija-un-kvalificeta-darbaspeka-trukums/>

⁴ Imigrācijas likums. – Ziņotājs, Nr.169, 20.11.2002.- [stājās spēkā 01.05.2003.]

⁵ Ekonomikas ministrijas Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/tautsaimniecibas_attistiba/informativais_zinojums_par_darba_tirgus_vidēja_un_ilgtermiņa_prognozēm/ - [sk.19.01.2015.]

Uzdevums veikt **vidēja un ilgtermiņa darbaspēka iztrūkuma prognozi** noteikts Ministru kabineta 2009. gada 14. jūlija protokollēmumā Nr.48⁷ un Ekonomikas ministrijas nolikumā.

1) darbaspēka īstermiņa iztrūkuma prognozes:

Ziņojumi ietver prognozes par profesiju un prasmju neatbilstībām turpmāko 6 mēnešu periodam.

Ziņojumu sagatavošanai tiek izmantoti trīs galvenie datu avoti:

a) ekonometriskā analīze tiek veikta, pamatojoties uz nozaru pievienotās vērtības prognozēm, lai pieņemtu kopējo nodarbinātību katrā nozarē. Rezultātus izmanto nodarbinātības izmaiņu prognozēšanai katrā nozarē un nodarbinātības izmaiņu aprēķināšanai katrā profesiju grupā;

b) kā nākamo soli Nodarbinātības valsts aģentūra organizē darba devēju aptaujas un analizē atšķirības starp ekonometrisko analīzi un darba devēju ziņotajām prognozēm. Darba devēju aptaujas ietver četras ar īstermiņa prognozēm saistītas sadaļas:

- paredzamās izmaiņas savu preču/pakalpojumu pieprasījumā;
- paredzamo darbavietu radīšanu;
- paredzamo atlaisto skaitu;
- paredzamo kadru mainību.

c) ja pastāv ievērojamas atšķirības starp darba devēju aptauju rezultātiem un ekonometrisko analīzi, tiek veiktas padziļinātas intervijas ar nozares darba devēju organizācijām un, ja nepieciešams, veikti labojumi profesiju ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu sarakstos.

Analīzes līmeņi:

- statistiskie reģioni (Rīga, Pierīga, Vidzeme, Kurzeme, Zemgale, Latgale), īstermiņa prognozes ietver sadalījumu pa reģioniem;
- nozaru līmenis (tiek analizēts tikai noteikts skaits nozaru);
- profesijas tiek klasificētas saskaņā ar ISCO-08 (profesiju grupu četru zīmju līmenis), taču prasmēm vispārīga klasifikācija netiek piemērota;
- nepieciešamās izglītības līmenis.

Tā rezultātā saraksti ar nepieciešamajām (iespējami nepietiekamajām) profesijām tiek sagatavoti un apspriesti starpinstitucionālajā komisijā (kuru vada Labklājības ministrija, iesaistot arī sociālos partnerus un akadēmiķus) apmācību programmu izstrādāšanai, kuru piedāvāt bezdarbniekiem kā daļu no aktīva darba tirgus pasākumiem.

2) darbaspēka vidēja un ilgtermiņa iztrūkuma prognozes:

Darbaspēka iztrūkums tiek noteikts, salīdzinot prognozējamo darbavietu skaitu noteiktās profesijās ar atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka piedāvājumu (ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu). Darba tirgus prognozes tiek sagatavotas tautsaimniecības nozaru, profesiju grupu un izglītības griezumā. Tautsaimniecības nozaru prognožu pamatā ir Eiropas Kopienas saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija NACE 2.red. Tautsaimniecības nozaru prognozes tiek sagatavotas 15 nozaru griezumā, kas tiek agregētas 8 tautsaimniecības sektoros. Profesiju prognožu agregācija balstīta uz Latvijas profesiju klasifikāciju, kas veidota, piemērojot Starptautisko standartizēto profesiju klasifikāciju (ISCO-08). Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozes tiek sagatavotas 40 profesiju klasifikatora profesiju apakšgrupu griezumā, kas apkopotas trijos profesiju kvalifikāciju līmeņos. Izglītības prognožu agregācijas pamatā ir Latvijas izglītības klasifikators, kas balstīts uz starptautisko standartizēto izglītības klasifikāciju (ISCED-97). Izglītības

⁶ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.80, 29.05.2002.-[stājās spēkā 01.07.2002.]

⁷ Ministru kabineta 2009.gada 14.jūlija protokols Nr.48. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=195008>. [sk.23.04.2015.]

pieprasījuma un piedāvājuma prognozes tiek sniegtas trīs izglītības līmeņu (pamata, vidējā un augstākā) un 23 izglītības tematisko jomu dalījumā katrā no izglītības līmeņiem.

Īstermiņa analizē tiek ņemti vērā statistiskie reģioni (Rīga, Pierīga, Vidzeme, Kurzeme, Zemgale, Latgale) un tā ietver sadalījumu pa reģioniem.

Sagatavojot vidēja un ilgtermiņa darbaspēka iztrūkuma prognozes, reģionālais aspekts netiek vērtēts.

Atšķirības starp īstermiņa un ilgtermiņa darbaspēka nepietiekamību pastāv atšķirīgo metodoloģisko pieeju dēļ. Īstermiņa prognoze vērsta uz tūlītēju darbaspēka pieprasījumu, kamēr ilgtermiņa prognozes pamatojas uz detalizētām demogrāfijas prognozēm, pieņēmumiem par dalības līmeņa izmaiņām sadalījumā pa vecuma grupām, pašreizējo darbaspēka sadalījumu pēc vecuma un profesionālās pieredzes (pašreizējā vai iepriekšējā profesijā), izglītības, kā arī pastāvošo izglītības sistēmu un izglītības nodrošinājumu (studentu skaits, kopējā un valsts budžeta vietu skaita sadalījums pa izglītības līmeņiem un jomām).⁸

Savukārt ilgtermiņa prognozes ir ne tik detalizētas un sniedz darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma aprakstu ISCO-08 divu zīmju līmenī. Ilgtermiņa prognozes identificē strukturālo nepietiekamību, kamēr īstermiņa prognozes vairāk vērstas uz ciklisko darbaspēka nepietiekamību tomēr nosakot apmācību jomas bezdarbniekiem, vērā tiek ņemtas gan īstermiņa, gan ilgtermiņa prognozes (un tātad cikliskie un strukturālie faktori).

⁸ Ekonomikas ministrijas Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/tautsaimniecibas_attistiba/informativais_zinojums_par_darba_tirgus_vidēja_un_ilgtermiņa_prognozēm/ - [sk.19.01.2015.]

Maza apjoma izpētes darbs
**Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas
 nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana**

Tabula 2.1. Latvijas darbaspēka nepietiekamības un migrantu darbaspēka vajadzības noteikšanai izmantotie instrumenti/līdzekļi

Darba tirgus nepietiekamības un darbaspēka migrācijas vajadzības noteikšanai izmantotie instrumenti un līdzekļi	Vai šis instruments/līdzeklis tiek izmantots Latvijā? (Jā/Nē)	Vai šis instruments tiek izmantots darbaspēka migrācijas vajadzības noteikšanai? (Jā/Nē) Ja jā, vai šis instruments: (a) koncentrējas tikai uz darbaspēka migrācijas vajadzības noteikšanu, vai; (b)tas ir līdzeklis, kura mērķis ir noteikt visa darbaspēka nepietiekamību (tostarp valsts/ES līmenī) un tam ir elements, kas koncentrējas uz migrāciju?	Lūdzu, īsi aprakstiet attiecīgos līdzekļus un metodoloģiju, kas tiek izmantota darbaspēka migrācijas vajadzības paredzēšanai.	(1) Lūdzu, aprakstiet konkrētā instrumenta/līdzekļa analīzes līmeni (piem., prasmes, profesijas, nozares, nodarbošanās, kvalifikācijas līmeņi, cits). (2) Vai tiek izmantots starptautisks (piem. ISCO-08) vai valsts profesiju klasifikators?	Kāda(s) nacionālā līmeņa organizācija(s) izmanto šo metodi/līdzekli informācijas par prasmju nepietiekamību sagatavošanai?	Kāds ir izmantoto metožu/līdzekļu ģeogrāfiskais līmenis (piem., nacionālais, reģionālais, vietējais)?
Profesiju ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu saraksti	Ir	Nav	Atbilde uz 3.jautājumu sniedz informāciju par īstermiņa prognožu metodoloģiju	Analīzes līmeņi: <ul style="list-style-type: none"> • Statistiskie reģioni (Rīga, Pierīga, Vidzeme, Kurzeme, Zemgale, Latgale), īstermiņa prognozes ietver sadalījumu pa reģioniem; • Nozaru līmenis (taču tiek analizēts tikai noteikts skaits nozaru), • Profesijas tiek klasificētas saskaņā ar ISCO-08 (četrus zīmju kopās), taču prasmēm vispārīga klasifikācija netiek piemērota. • Nepieciešamās izglītības līmenis. 	Valsts nodarbinātības aģentūra	Nacionālais/reģionālais

Maza apjoma izpētes darbs
**Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas
 nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana**

Nozares analīze	Ir	Nav	Padziļinātas intervijas ar nozares darba devēju organizācijām kā daļa no īstermiņa prognozēšanas. Pēc darba devēju aptaujas tiek intervētas izvēlētas organizācijas.	Analīzes līmenis: - nozare; - profesijas – tiek piemērots ISCO-08 (četrus zīmju kopas); - prasmes; - kvalifikācija.	Valsts nodarbinātības aģentūra (metodi izmanto, lai pārbaudītu darba devēju apsekojumu rezultātus)	Nacionālais	Īstermiņa prognozes
Darba devēju aptaujas	Ir	Nav	Reprezentatīvas izlases radīšanai tiek izmantotas kvotu izlases un stratificētās izlases metodes, ņemot vērā nozari, uzņēmuma lielumu un reģionu. Intervijām tiek izmantotas CATI ⁹ un CAWI ¹⁰ tehnikas (īstermiņa prognozes sagatavošanas vajadzībām par 2014. gada 2. semestri tika intervēti 2556 darba devēji). Dati tiek izvērtēti statistiskās analīzes nolūkos.	Uzņēmuma lielums (pēc darbinieku skaita) Reģions Nozare Profesiju grupa Izglītības līmenis	Valsts nodarbinātības aģentūra	Nacionālais/reģionālais	Īstermiņa prognozes
Prognozes/paredzējumu analīze	Ir	Nav	Vidēja un ilgtermiņa darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozes.	Vidēja un ilgtermiņa prognozes tiek sagatavotas 15 nozaru (balstītas uz NACE 2 red.), 40 profesiju grupu (balstītas uz ISCO-08), 3 izglītības līmeņu un 23 izglītības tematiskām jomu griezumā katrā no tiem (balstītas uz	Ekonomikas ministrija	Izmanto valsts līmenī	-

⁹ CATI- *Computer-assisted Telephone Interviews* (Datoratbalstītas telefonintervijas). Veic zvanus gan fiksētajās, gan mobilajās līnijās.
¹⁰ CAWI – *Computer-assisted Web Interviews* (Datoratbalstītas interneta intervijas), Aizpilda anketu tiešsaistē.

Maza apjoma izpētes darbs
**Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas
 nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana**

				ISCED97).			
Vakanču un bezdarbnieka portreta izmaiņu analīze	lr.	Nav	<p>Vakanču (kas reģistrētas Nodarbinātības valsts aģentūrā) un bezdarbnieka portreta izmaiņu analīze tiek veikta, sagatavojot darbaspēka nepietiekamības sarakstu.</p> <p>Papildus tam, detalizēta bezdarba un vakanču statistika katru mēnesi tiek publicēta Nodarbinātības valsts aģentūras mājas lapā.</p>	<p>Reģions</p> <p>Nozare</p> <p>Profesiju grupa</p> <p>Izglītības līmenis</p>	Valsts nodarbinātības aģentūra		-

2.5. Profesiju ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu sarakstu izstrādāšanas procesa īss apraksts

Galvenie kritēriji ietver kā pieprasījuma, tā piedāvājuma analīzi. Pieņēmumi par pieprasījumu izdarīti balstoties uz darba devēju aptaujām, Nodarbinātības valsts aģentūrā reģistrēto vakanču datiem un darba devēju organizāciju pieņēmumiem. Attiecībā uz piedāvājumu tiek analizēts reģistrēto bezdarbnieku skaits un profils. Pieprasījuma un piedāvājuma pušu dati tiek salīdzināti, rezultātā iegūstot sarakstu ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu (ISCO-08 četru zīmju līmenī).

Par sarakstu ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu izstrādāšanu atbildīga ir Nodarbinātības valsts aģentūra. Nodarbinātības valsts aģentūra organizē īstermiņa prognozēšanas procesu, tostarp, darba devēju aptaujas, intervijas ar darba devējiem un statistisko analīzi. (Nozaru) darba devēju organizācijām ir būtiska loma, jo ar tām tiek apspriesti iegūtie rezultāti, lai saskaņotu sarakstus ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu ar nozares perspektīvu. Saraksts ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu un prasmēm (īstermiņa prognoze) tiek izskatīts Labklājības ministra izveidotajā komisijā.

Īstermiņa prognoze un saraksts ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu tiek sagatavots divas reizes gadā.

2.6. Darba tirgus nepietiekamības noteikšanas instrumentu un līdzekļu rezultātu pielietojums politikas vajadzībām.

Īstermiņa prognozēšanas process

Visi iepriekšminētie (2.1.Tabulā) instrumenti un līdzekļi ir neatņemama īstermiņa prognozēšanas procesa sastāvdaļa. Īstermiņa prognozēšanas rezultātā tiek sagatavoti saraksti ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu un prasmēm, kas tiek apspriesti starpnozaru padomē, lai definētu apmācību programmas, kuras tiktu piedāvātas bezdarbniekiem kā daļa no aktīva darba tirgus pasākumiem.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem¹¹, sarakstu ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu un prasmēm (īstermiņa prognoze) izskata Labklājības ministra izveidota komisija¹². Komisija ne retāk kā reizi gadā nosaka apmācības jomas, izglītības programmas, arodus un sociālās un profesionālās pamata prasmes, kurās nepieciešama bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu apmācība.

Izskatītais saraksts ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu un prasmēm tiek iesniegts Ministru kabinetam kā ziņojuma par darba tirgus īstermiņa prognozēm un bezdarbnieku un darba meklētāju prioritāriem apmācību virzieniem nākamajam gadam neatņemama sastāvdaļa. Bezdarbnieku un darba meklētāju apmācības tiek nodrošinātas, ievērojot apstiprināto apmācību programmu sarakstu.

Vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes tiek aktualizētas vienu reizi gadā. Uz darba tirgus prognožu pamata tiek sagatavotas rekomendācijas turpmākām darba tirgus reformām.

Darba tirgus prognozes tiek ņemtas vērā nodrošinot augstākās izglītības programmu piedāvājumu, kuru var apgūt par valsts budžeta līdzekļiem, kā arī izstrādājot darba tirgus īstermiņa prognozes.

¹¹ Ministru kabineta 25.janvāra noteikumi Nr. 75 „Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenotāju izvēles principiem”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.21, 08.02.2011. - [stājās spēkā 09.02.2011.]

¹² Komisijas sastāvā ir iekļauti Labklājības ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Nodarbinātības valsts aģentūras, Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības pārstāvji un eksperti, kā arī, ja nepieciešams, pārstāvji no citām kompetentām valsts, pašvaldību, augstākās izglītības un zinātnes iestādēm, organizācijām un nodibinājumiem.

Aktualizētās īstermiņa un ilgtermiņa darba tirgus prognozes un rekomendācijas tiek apkopotas *Informatīvajā ziņojumā par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*, kas tiek iesniegts apstiprināšanai Ministru kabinetā. Pirms prognožu un informatīvā ziņojuma iesniegšanas Ministru kabinetā tās tiek izskatītas Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošajā *Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvajā padomē*¹³, kuras sastāvā ir gan valsts pārvaldes institūciju, gan nevalstisko organizāciju pārstāvji.¹⁴ Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm tiek publicēts Ekonomikas ministrijas un Ministru kabineta mājas lapā.

Latvijā nav izveidoti ES iekšējās mobilitātes uzraudzības mehānismi. Darba devēji informāciju par nodarbinātajiem ES pilsoņiem ziņo Valsts ieņēmumu dienestā.

Nepastāv īpaša kārtība vai formāls mehānisms darbaspēka migrācijas nepieciešamības noteikšanai. Tomēr saraksta ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu un prasmēm (īstermiņa prognozes) izskatīšanas procesā Labklājības ministra izveidotajā komisijā ir pārstāvēti arī sociālie partneri. Komisija apstiprina sarakstu ar profesijām ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu un prasmēm (īpašu uzmanību pievēršot apmācību programmām bezdarbnieku un darba meklētāju pārkvalificēšanai un prasmju uzlabošanai, nevis darbaspēka migrācijas nepieciešamības noteikšanai).

2.7. Latvijas darbaspēka nepietiekamības noteikšanas instrumentu īss rezultātu apkopojums par iepriekšējiem gadiem.

Neskatoties uz zemo kopējā pieprasījuma līmeni un relatīvi augsto bezdarba līmeni (9,1% 2015. gada februārī), atbilstoši īstermiņa darba tirgus prognozēm, ir novērojama pieaugoša darbavietu skaita tendence. Piemēram, 2014. gadā prognozētais darbavietu skaita palielinājums pārsniedza 9600, galvenokārt tādās grupās kā vecākie speciālisti, speciālisti, kā arī amatnieki un radniecīgo jomu strādnieki. Tomēr vēl joprojām tiek novērotas reģionālās atšķirības, jaunas darbavietas tiek radītas galvenokārt Rīgā, kamēr citviet līdzsvars starp pieprasījumu un piedāvājumu ir negatīvs (Vidzeme) vai tuvu nullei (Kurzeme, Latgale). Saskaņā ar pētījumiem (piemēram, "Strukturālais un cikliskais bezdarbs Latvijā kopš 2008.-2009. gada finanšu krīzes"¹⁵) vakances tiek ātri aizpildītas.

Pēdējā laika izmaiņas ģeopolitiskajā situācijā ir ietekmējušas darbaspēka pieprasījumu, jo uzņēmēji, kuru galvenie eksporta tirgi bija Krievijā, piedzīvo apjoma samazinājumus. Savukārt darbaspēka pieprasījuma pieaugums vērojams ar informācijas tehnoloģiju jomu, celtniecību un pārdošanu saistītajās profesijās.

Darbavietu maiņas problēma var rasties strādniekiem ar zemāku prasmju līmeni, un tiem, kuru darbam ir zema kvalitāte. Tas attiecas uz pārdošanas jomu, kur vakanču skaits saglabājas nemainīgi augsts lielās kadru mainības dēļ.

Saskaņā ar 2014. gada Ekonomikas ministrijas *Informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*¹⁶, nākamajos gados situācija Latvijas darba tirgū turpinās pakāpeniski uzlaboties – līdz 2020. gadam nodarbināto skaits palielināsies par gandrīz 50 tūkstošiem, bet bezdarba līmenis samazināsies līdz 6,4

¹³ *Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvā padome* ir koordinējoša un konsultatīva institūcija, kura izveidota ar mērķi veicināt darba tirgus prognožu izstrādē un izmantošanā iesaistīto institūciju koordinētu darbību, izvērtēt sagatavotos darba tirgus attīstības scenārijus un prognozes, aktuālās darba tirgus problēmas, darba tirgus pētījumu un prognozēšanas sistēmas attīstību, un pieņemt rekomendējošus lēmumus šajā jomā.

¹⁴ Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvā padome. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/par_ministriju_sabiedrības_līdzdalību/konsultatīvās_padomes/darba_tirgus_prognozēšanas_konsultatīvā_padome/. [sk.10.04.2015.]

¹⁵ Strukturālais un cikliskais bezdarbs Latvijā kopš 2008.-2009. gada finanšu krīzes. Pieejams: www.sseriga.edu/download.php?file=/files/events/mhazans1mar.pdf. [sk.10.04.2015.]

¹⁶ Ekonomikas ministrijas Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/tautsaimniecības_attīstība/informatīvais_ziņojums_par_darba_tirgus_vidēja_un_ilgtermiņa_prognozēm/. [sk.19.01.2015.]

procentiem. Vienlaikus, palielinoties darbaspēka pieprasījumam, paredzams, ka atsevišķās jomās var veidoties darbaspēka iztrūkums. Tāpat kā īstermiņa darba tirgus prognozes, arī vidēja un ilgtermiņa prognozes liecina, ka būtisks iztrūkums var veidoties pēc inženierzinātņu un informācijas tehnoloģiju jomu speciālistiem. Sagaidāms, ka pieprasījums pēc inženierzinātņu jomu speciālistiem līdz 2020.gadam varētu pieaugt par vairāk nekā 20 tūkstošiem. Tajā pašā laikā, pie esošās darbaspēka sagatavošanas struktūras, lai nodrošinātu pieaugošo pieprasījumu, jauno speciālistu skaits atbilstošajās jomās būs nepietiekams. Ņemot to vērā, nākotnē Latvijā būtu apsverama selektīvu imigrācijas mehānismu izveide, kas vidējā un ilgtermiņā nodrošinātu darba tirgu ar iztrūkstošo darbaspēku.

Pašreizējā darba tirgus situācija Latvijā vēl joprojām ir izaicinājums, jaunas darbavietas tiek radītas lēni, tādēļ diskusijas par nepieciešamību piesaistīt darbaspēku iespējamai vidēja termiņa vai ilgtermiņa vajadzību apmierināšanai šobrīd nav pats aktuālākais jautājums dažādu politikas veidotāju dienaskārtībā, tomēr emigrācija no valsts un pieaugošā iedzīvotāju novecošanās tendence norāda uz nepieciešamību pēc vairāk proaktīvas pieejas augsti kvalificēta darbaspēka no trešajām valstīm piesaistīšanai nākotnē, nekā pašreizējā pieeja, kas reaģē uz esošajām darba tirgus vajadzībām.

Galvenās problēmas, kas saistītas ar vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu izmantošanu darbaspēka imigrācijas identificēšanā:

- Prognozes balstās uz tautsaimniecības attīstības un demogrāfijas scenārijiem, kuru pamatā ir Latvijas vidēja un ilgtermiņa izaugsmes mērķi, kas noteikti Latvijas stratēģiskos plānošanas dokumentos (Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”¹⁷, Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam¹⁸, Latvijas nacionālā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai¹⁹). Nemot vērā to, prognožu piepildīšanās priekšnosacījumi ir cieši saistīti ar Latvijas spēju realizēt nospraustos mērķus.
- Vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu bāzes scenārijā tiek pieņemts, ka izglītības sistēma un izglītības piedāvājums (budžeta un studiju vietu sadalījums) prognožu pārskata periodā būtiski nemainās, līdz ar to darbaspēka piedāvājums atspoguļo neitrālu izglītības politikas izmaiņu situāciju līdz 2030. Mainoties izglītības politikas uzsvāriem un jauno speciālistu sagatavošanas intensitātei, faktiskais darbaspēka iztrūkums noteiktās jomās (īpaši ilgtermiņā) var atšķirties no prognozētā.
- Vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu detalizācijas pakāpe var būt nepietiekama, lai varētu identificēt konkrēta veida speciālistu imigrācijas nepieciešamību. Palielinot analīzē izmantojamo prognožu detalizācijas pakāpi, samazinās prognožu ticamība.

Darba migrācijas politika Latvijā šobrīd nav fokusēta uz kādā konkrētā profesijā nodarbināto uzņemšanas veicināšanu vai, gluži otrādi, lai radītu šķēršļus vai noteiktu pilnīgu aizliegumu nodarbināšanai, izņemot gadījumus, kas noteikti normatīvajos aktos un kas saistīti ar darbu civildienestā vai profesijās, kas saistītas ar valsts drošību.

3. DARBASPĒKA MIGRĀCIJAS POLITIKAS REZULTĀTU PĀRRAUDZĪBA ATTIECĪBĀ UZ PROFESIJĀM AR NEPIETIEKAMU DARBASPĒKA NODROŠINĀJUMU

Latvijā neveic migrācijas politikas rezultātu pārraudzību saistībā ar profesiju iztrūkumu, jo šobrīd, migrācijas politika netiek veidota ar mērķi novērst darbaspēka iztrūkumu kādās noteiktās profesijās.

¹⁷ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”. Pieejams: <http://www.pkc.gov.lv/nap2020/latvija2030>. [sk.10.04.2015.]

¹⁸ Saeimas paziņojums Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam.- Latvijas Vēstnesis, Nr.6, 09.01.2013.

¹⁹ Apstiprināts 2011.gada 26.aprīļa Ministru kabineta sēdē. 2011.gada 26.aprīļa sēdes protokols Nr.27.Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=229427>. [sk.10.04.2015.]

levērojot pagaidām nelielo pieprasījumu pēc ārvalstu darbaspēka un attiecīgi nelielo ieceļotāju darba nolūkos skaitu, šobrīd korelācija starp darbaspēka iztrūkumu un migrācijas politiku ir ļoti niecīga.

Latvijā nepielieto instrumentus darbaspēka migrācijas politikas ietekmes noteikšanai uz profesiju iztrūkumu.

Latvijā netiek veikta darbaspēka migrācijas ietekmes izvērtēšana uz darbaspēka tirgu, jo Latvijā nav liels trešo valstu nodarbināto skaits²⁰, tomēr sociālie partneri un citas ieinteresētās institūcijas aktīvi piedalās imigrācijas politikas izstrādē, sniedzot priekšlikumus gan politikas dokumentu izstrādes gaitā, gan apspriežot normatīvo dokumentu projektus, kas saistīti ar trešo valstu pilsoņu uzņemšanu nodarbinātības nolūkā. Veidojot darba grupas politikas dokumentu izstrādei, tajās vienmēr tiek iekļauti arī sociālie partneri, savukārt normatīvo dokumentu izstrādes gaitā sociālie partneri piedalās kā patstāvīgi atzinumu sniedzēji, kuru viedoklis jāņem vērā, ieviešot izmaiņas normatīvajos dokumentos.

²⁰ Datu avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. Uz 2015.gada 1.janvāri Latvijā uzturējās 2966 trešo valstu pilsoņi ar tiesībām uz nodarbinātību.

STATISTIKAS PIELIKUMS

A1. Izvēlētās profesijās nodarbinātie darbinieki un aplēstās neaizpildītās vakances (*statistika par 2014*)

1. tabula: Konkrētās profesijās nodarbinātie darbinieki un aplēstās neaizpildītās vakances (2014)

Konkrētas profesijas	Kopējais nodarbināto skaits ^{21,22}			Nodarbināto ES pilsoņu no citām dalībvalstīm skaits			Nodarbināto trešo valstu pilsoņu skaits ²³			Trešo valstu pilsoņiem konkrētās profesijās izsniegto uzturēšanās atļauju skaits ²⁴			Neaizpildīto vakancu skaits ²⁵	Komentāri
	Vīr.	Siev.	Kopā ²⁶	Vīr.	Siev.	Kopā	Vīr.	Siev.	Kopā	Vīr.	Siev.	Kopā		
Veselības aprūpes speciālisti (22)	(2.2) ²⁷	13.1	15.3	7	0	7	251	
<i>No tiem: Ārsti (221)</i>	... ²⁸	...	5.6	7	0	7	79	
<i>No tiem: Māsas un vecmātes (222)</i>	4.0	0	0	0	66	
Individuālās aprūpes darbinieki (53)	22.1	0	1	1	434	
<i>No tiem: Bērnu kopšanas speciālisti (5311)</i>	3.6	0	1	1	61	
<i>No tiem: Veselības aprūpes asistenti (5321)</i>	5.9	0	0	0	93	
<i>No tiem: Mājas aprūpes darbinieki (5322)</i>	5.5	0	0	0	150	
Individuālo pakalpojumu darbinieki (51)	7.6	30.4	37.9	106	8	114	1457	
<i>No tiem: Pavāri (5120)</i>	(2.1)	9.7	11.7	104	8	112	813	
<i>No tiem: Viesmīļi (5131)</i>	2.7	2	0	2	189	

²¹ Datu avots: Centrālā statistika pārvalde, Darbaspēka izlases apsekojuma rezultāti.

²² Dati tūkstošos.

²³ Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde

²⁴ Datu avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

²⁵ Datu avots: Nodarbinātības valsts aģentūras Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakancu informācijas sistēma (BURVIS). 2014.gada laikā pieteikto vakancu skaits. Datu apstrādei tika pielietota matemātiska datu apkopošanas metodika.

²⁶ Tā kā datu informācijas apstrādes laikā dati ir apkopoti no nenoapaļotiem skaitļiem, ir iespējams, ka dažās kolonnās dažu rādītāju summa nesakrīt ar kolonnas –"Kopā" attēlotajiem rādītājiem.

²⁷ () Dati ir balstīti uz nelielu respondentu atbilžu skaitu.

²⁸ ... Dati nav pieejami, vai ir prezentācijai pārāk neskaidri.

Maza apjoma izpētes darbs
Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas
nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana

No tiem: Uzkopšanas un mājturības pakalpojumi birojos, viesnīcās un citās iestādēs (5151)	(2.0)	5.8	7.7	0	0	0	116	
No tiem: Mājsaimniecības vadītāji (5152)	0	0	0	4	
Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki (6)	19.3	10.9	30.1	1	0	1	463	
No tiem: Lauka kultūru un dārzeņu audzētāji (6111)	(1.9)	0	0	0	4	
No tiem: Dārznieki, dārzkopji un stādu audzētāji (6113)	(1.6)	0	0	0	33	
No tiem: Piena un gaļas lopkopji (6121)	2.1	2.2	4.3	1	0	1	85	
Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju profesionāļi (25)	7.7	2.9	10.5	102	22	124	194	
No tiem: Programmatūras un lietojumprogrammu izstrādātāji un analītiķi (251)	5.2	72	11	83	116	
No tiem: Datu bāzu un tīklu speciālisti (252)	3.7	(1.6)	5.3	30	11	41	78	
Pedagoģijas profesionāļi (23)	6.0	35.4	41.4	22	36	58	380	
Inženierzinātņu profesionāļi (izņemot elektrotehnoloģijas) (214)	6.1	3.6	9.6	30	2	32	218	
Arhitekti, plānotāji, mērnieki un projektētāji (216)	4.2	0	0	0	29	
Grāmatveži (2411)	3.0	6	5	11	11	

A2. 15 nodarbošanās, kas visbiežāk iekļautas profesiju ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu sarakstos (statistika par 2014)

2. tabula: Statistika par profesiju ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu sarakstiem

ISCO-08 (4 skaitļu līmenis)				Ekvivalenta valsts profesiju klasifikācija			
Profesiju ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu sarakstā iekļautā profesija ²⁹	Vai ir noteikts vakanču skaits, ko aizpildītu <u>migrantu darbaspēks no trešajām valstīm?</u> (Jā/Nē) Ja jā, lūdzu, norādiet skaitu	Vai pastāv kādi speciāli nosacījumi <u>migrantiem no trešajām valstīm</u> , kuri piesakās darbā profesijās ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu? (Jā/Nē) Ja jā, lūdzu, aprakstiet. <i>Lūdzu, aprakstiet nosacījumus, kas tiek piemēroti trešo valstu pilsoņiem, kā arī citus nosacījumus, kas var ietekmēt trešo valstu pilsoņu nodarbinātību (piem., dažas nodarbošanās var būt regulētas un var attiekties tikai uz dalībvalstu</i>	Avots un papildu informācija ³⁰	Profesiju ³¹ ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu sarakstā iekļautā profesija ³²	Vai ir noteikts vakanču skaits, ko aizpildītu migrantu darbaspēks no trešajām valstīm? (Jā/Nē) Ja jā, lūdzu, norādiet skaitu	Vai pastāv nosacījumi, kurus <u>migrantiem no trešajām valstīm</u> nepieciešams izpildīt, piesakoties darbā profesijās ar nepietiekamu darbaspēka nodrošinājumu? (Jā/Nē) Ja jā, lūdzu, aprakstiet. <i>Lūdzu, aprakstiet nosacījumus, kas tiek piemēroti trešo valstu pilsoņiem, kā arī citus nosacījumus, kas var ietekmēt trešo valstu pilsoņu nodarbinātību (piem., dažas nodarbošanās var būt regulētas un var attiekties tikai uz dalībvalstu pilsoņiem)</i>	Avots un papildu informācija

²⁹ Datu avots: Nodarbinātības valsts aģentūras izstrādātās prognozes, Pieejams: http://www.nva.gov.lv/docs/28_538c73568cb1e0.44439129.pdf.

[sk.07.04.2015.]

³⁰ Prognozes tiek gatavotas 2014.gada 2.semestrim.

³¹ Profesijas nosaukums (profesiju kods atbilstoši ISCO-08, 2-zīmju līmenis).

³² Profesijas, kurās vidējā termiņā sagaidāms būtiskākais darbaspēka iztrūkums.

Maza apjoma izpētes darbs
Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas
nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana

			<i>pilsoņiem)</i>					
1	Programmētāji(2512)	Nav	Nav	Darba tirgus īstermiņa prognozes 2014.gada 2. pusgadam ³³	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki (74)	Nav	Nav	Ekonomikas ministrijas 2014. gada vidēja termiņa darba tirgus ³⁴ prognozes
2	Informācijas tehnoloģiju darbības speciālisti (3511)	Nav	Nav		Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti (25)	Nav	Nav	
3	Kino, teātru un tiem radniecīgu jomu režisori un producenti (2654)	Nav	Nav		Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki (61)	Nav	Nav	
4	Iesaņotāji (roku darba) (9321)	Nav	Nav		Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori (83)	Nav	Nav	
5	Komercpakalpojumu aģents(nav citur klasificēts) (3339)	Nav	Nav		Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti (21)	Nav	Nav	
6	Citur neklasificēti inženieri (2149)	Nav	Nav		Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti (31)	Nav	Nav	
7	Būvdarbu vadītāji(1323)	Nav	Nav		Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	Nav	Nav	

³³ 2014.gada 2.semestra Darba tirgus īstermiņa prognozes. Pieejams: http://www.nva.gov.lv/docs/28_538c73568cb1e0.44439129.pdf [sk.07.04.2015.]

³⁴ Prognozes tiek gatavotas nākamajam 7 gadu periodam.

Maza apjoma izpētes darbs
Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas
nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana

				(13)		
8	Viesmīji (5131)	Nav	Nav	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (75)	Nav	Nav
9	Lauksaimniecības tehnikas remontatslēdznieki (7233)	Nav	Nav	Rūpniecisko iekārtu operatori (81)	Nav	Nav
10	Pārdevēju palīgi(5223)	Nav	Nav	Veselības aprūpes jomas speciālisti (32)	Nav	Nav
11	Sākumizglītības skolotāji (2341)	Nav	Nav	Informācijas tehnoloģiju jomas speciālisti (35)	Nav	Nav
12	Ģeologi un ģeofiziķi (2114)	Nav	Nav	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki (72)	Nav	Nav
13	Pirmsskolas izglītības skolotājs(2342)	Nav	Nav	Montieri (82)	Nav	Nav
14	Dārznieki, dārza kultūru un stādu	Nav	Nav	Amatnieki un iespieddarbu	Nav	Nav

Maza apjoma izpētes darbs
Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas
nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana

	audzētāji (6113)				strādnieki (73)		
15	Sastatņu montētājs un radniecīgu profesiju strādnieki, kas nav citur klasificēti (7119)	Nav	Nav		Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki (43)	Nav	Nav

2014.gadā reģistrēto³⁵ (darba devēju pieteikto) brīvo darba vietu skaits sadalījumā pa profesijām (top 20)

Vakances profesija	Kurzemes reģions	Latgales reģions	Rīgas reģions	Vidzemes reģions	Zemgales reģions	Kopā
Mazumtirdzniecības veikala pārdevējs (522301)	189	224	771	168	108	1460
Palīgstrādnieks (932909)	200	218	308	241	150	1117
Kravas automobiļa vadītājs (833203)	66	80	692	40	28	906
Apkopējs (911201)	85	94	564	75	59	877
Pavārs (512002)	97	84	459	79	77	796
Zivju apstrādātājs (751102)	665	7	100	16	0	788
Pārdevējs konsultants (522303)	56	80	366	76	50	628
Šuvējs (753101)	79	103	245	36	142	605
Veikala kasieris (421114)	87	11	421	18	18	555
Iesaiņotājs (roku darba) (932101)	38	31	282	19	10	380
Apsardzes darbinieks (541405)	80	9	216	11	30	346
Krāvējs (roku darba) (933301)	38	26	194	20	53	331
Pastnieks (441203)	40	22	167	34	63	326
Tirdzniecības zāles darbinieks (933402)	18	28	212	25	18	301
Sētnieks (961301)	42	19	147	38	20	266
Pārdošanas speciālists (332209)	40	21	92	65	39	257
Ceha strādnieks (932908)	87	11	122	14	19	253
Kokapstrādes iekārtu operators (752314)	62	56	53	74	31	276

³⁵ Datu avots: Nodarbinātas valsts aģentūra.

Maza apjoma izpētes darbs
Darbaspēka iztrūkuma un darbaspēka migrācijas
nepieciešamības Latvijā no trešajām valstīm noteikšana

Sezonas strādnieks (961304)	9	19	51	16	139	234
Apdares darbu strādnieks (712302)	37	47	66	68	12	230
Kopējais skaits	4630	3659	12645	3117	2892	26943